List kardinála Tettamanziho rodinám

Veď ty hľadíš na útrapy a žiaľ

Úvod

Slovo do tvojho domu

Najdrahšia rodina,
pri mnohých príležitostiach som si získal tvoju dôveru, vytušil som tvoj nárek, počul som tvoju opakujúcu sa otázku „Prečo?“, dostal som tvoj odkaz, ktorý prosí o pomoc.
Nemám nič, len slová, s ktorými prichádzam do tvojho domu. Všetko, čím trpíš, ma napĺňa súcitom, chcem ti byť nablízku, nájsť odpovede, hľadať spôsob, ako ti môžem pomôcť.
Je potrebné uznať, že v Cirkvi a v našej spoločnosti sa robia pre rodinu mnohé veci, angažuje sa veľa osôb a využívajú sa mnohé zdroje: nech sú požehnaní všetci – osoby aj inštitúcie, ktoré ťa majú na starosti, starajú sa o tvojich drahých, o problémy, ktoré ťa trápia, o ten, ktorý ťa ťaží v súčasnosti či desí smerom do budúcnosti. Nech sú požehnaní!
A mne ostávajú len slová, s ktorými vstupujem do tvojho domu, aby som pozdravil každého, aby som načúval, aby som ti povedal, ako veľmi mi leží na srdci tvoja nádej, tvoja túžba byť šťastnou a ako sa ma dotýka tvoj smútok, tvoja úzkosť a tvoje obavy. A mne ostávajú len slová na vyjadrenie toho, ako veľmi chcem byť znakom Božej lásky, ktorá ťa sprevádza, ktorá ťa požehnáva, ktorá ti zosiela Utešiteľa.
Mám len slová, ale aspoň nimi chcem byť prítomný uprostred teba – rodiny poznačenej trápením a bolesťou.
V pastoračnom pláne našej miestnej cirkvi, ktorý som predložil na tento rok, som povzbudil rodinu, aby sa stala dušou sveta: „Božia láska je uprostred nás“ a rodina ju vyžaruje v každodenných skutkoch, tam, kde žije a pracuje. Vyzval som rodinu, aby bola dušou sveta aj zoči-voči rôznym formám skúšok, chorôb a bolestí.
Týmto listom sa ti chcem priblížiť, vniknúť hlbšie do skúšky, ktorou prechádzaš, podeliť sa s tebou o niektoré dojemné a povzbudivé svedectvá, o ktorých som sa dozvedel.
Predovšetkým však chcem počúvať, čo hovorí o rodine Božie slovo, a to v nejakom úryvku z evanjelia. Vskutku, viera nás uisťuje, že neexistuje iná cesta spásy, neexistuje iná nádej na šťastný život, iba v spoločenstve s Otcom nášho Pána Ježiša Krista.
Môj list sa zrodil v období, keď naša Cirkev slávi, uvažuje a modlí sa na tieto sviatky: Sviatok rodiny, Deň ochrany života, Deň solidarity, Svetový deň chorých. Želám si, aby tieto dni vytvárali čoraz viac jednotný obraz, pričom každý z nich osvetľuje nejaký aspekt slávenia jediného tajomstva lásky, ktoré nám bolo darované, a ktoré chce Boh ponúknuť všetkým (Rodina sa stáva dušou sveta, 35).
Som presvedčený, že práve v rodine nachádzajú tieto rozličné aspekty Božej lásky naozaj nádherné vtelenie a zvlášť súdržné a plodné uskutočnenie.
Preto by som bol veľmi rád, keby práve do tvojej rodiny i do všetkých rodín, ktoré prežívajú

chvíle skúšky a trápenia, mohol doraziť môj list. Áno, sú to len slová. Ale chcú byť objatím, modlitbou a požehnaním.

1. Návšteva u chorej matky
Rodina sa spája okolo jej utrpenia
Mama, ako ti je?
Tvoje deti sú už dosť veľké na to, aby vytušili vážnosť situácie, no ešte dosť malé na to, aby ovládli rozpaky. Ktovie, kde sa naučili mať takú nesmiernu starostlivosť, akou ťa zahrňujú. Daniela, hoci má len pätnásť rokov, stala sa dôkladnou a dobre fungujúcou pani domácou. Pravdu povediac, výsledky jej žehlenia vyvolávajú trochu úsmev, ale zlepší sa; na druhej strane, ty nemôžeš dlho stáť na nohách. Ani Štefan, tvoj najstarší syn, nie je horší v domácich prácach, aj keď si si všimla, že je viac uzavretý do seba a tvrdohlavý. Kto si vie predstaviť, čo sa odohráva vo vnútri dospievajúceho chlapca, ktorý má problémy sám so sebou? Vytušila si, že niekedy – hoci je veľký a mocný – potajomky plače. Možno od zlosti, možno z nepochopiteľného pocitu viny, z neschopnosti, ktovie? A ty nevieš nájsť slová, ktorými by si pohladila jeho zranenia.
Mama, ako ti je?
Aj tvoj manžel s tebou od istého času zaobchádza ako s dcérou. Po ktovie koľkých rokoch ťa znovu zahŕňa láskavosťou a nežnosťami. Nikdy nebol zhovorčivý, ale teraz aj jeho mlčanie je plné pohľadov, úsmevov a pohladenia. Ktovie, prečo sa s tebou rozpráva šeptom a dokonca veľmi ľahko ti dáva za pravdu.

Navštívenie, ktorá otvára pre dôveru, trápenie, ktoré otvára pre zdieľanie.
Mama, ako ti je?
Aj ja ťa chcem prísť navštíviť a pozdraviť. Tisíckrát opakovaná otázka – ako určitý druh pozdravu bez očakávania odpovede – sa stáva pre teba úzkostlivou, ba dokonca chúlostivou, keď choroba poznačuje tvoju tvár a diagnóza plná nezrozumiteľných termínov ťa evidentne znepokojuje.
Ako ti je? Pýtam sa ťa. Počas rozhovoru so mnou zdieľaš v jednoduchosti svoje úzkosti, nádeje, ba aj radosti a máš chuť plakať. Pri manželovi, pri deťoch či pri iných, ktorí ťa prichádzajú navštíviť, to všetko zostáva zahalené zdržanlivosťou, určitým ostychom, aby to pre nich nebolo ešte ťažšie. Biskup či kňaz – tí radi počúvajú.
Rozprávaj mi o svojej nádeji, alebo skôr o nepatrnej nádeji, ktorá ti zostala po mesiacoch trápenia striedajúcich sa s podozreniami, skúmaním, tichým znepokojením, ktoré sú stále tu. Nepatrná nádej: „Áno, snáď tento nový liek… Naozaj, je mi trochu lepšie… Nežiadam veľa, aspoň aby som mohla vidieť ako deti trochu vyrastú… Štefan bude maturovať… Hoci sa neuzdravím, aspoň nejaký ten rok ešte požiť…“.
Keď ráno všetci odídu do práce a do školy, tebe sa chce plakať, cítiš neopísateľný smútok, samotu plnú obáv. Zostávaš ležať v posteli so svojimi bolesťami zmiernenými liekmi, so svojimi myšlienkami v polospánku spomienok, fantázií, mučivej samoty. Nedokážeš sa zbaviť nedovolených myšlienok na smrť, na kázeň na pohrebe, na kvety, na Štefana, ktorý sa nenechá objať ani v takejto chvíli…

Rozprávaj mi aj o prekvapivých chvíľach radosti. Ako sa všetci stali milí! Aj chlapci sú doma častejšie. Tvoja matka, bratia, ba aj svokra si vždy nájdu dôvod, aby ti zatelefonovali: „Ako sa máš? Môžeme pre teba niečo urobiť…?“.
A vtedy sa cítiš šťastná. Vari sa môžeš cítiť šťastná v tejto svojej situácii? A predsa. Keď vidíš iných, ktorí sú na tom horšie, keď vidíš tých, ktorí nemajú nikoho, kto by s nimi šiel na kontrolu, nikoho, kto by s nimi čakal na terapiu, kým prídu na rad, keď vidíš tých, ktorí sem prichádzajú nevedno odkiaľ, aby podstúpili liečbu a musia hľadať miesto, kam pôjdu po terapii. V čakárňach zavše vzniká dôverný a konfrontačný rozhovor.
A ty máš privilégium, že si našla lekára, ktorý je starostlivý, diskrétny, zatiaľ čo ostatní ti hovoria o tvrdej komunikácii, o živote poznačenom byrokraciou, o žalostných a zle riadených zdravotníckych štruktúrach.
A ty máš privilégium, že môžeš preukázať gesto solidarity – práve ty, ktorá to najviac potrebuješ, a vysloviť slová útechy – práve ty, ktorá ich tak veľmi očakávaš od druhých. Nepatrné gestá a nesmelé slová, ktoré sa majstrovsky naučil aj tvoj manžel, môžu premeniť čakanie na východisko, môžu ponúknuť sprievodcu v samote, otvoriť cestu zo slepej uličky. Zviesť niekoho autom, dať adresu, poskytnúť nocľah na jednu noc – rodina v skúške nachádza útechu, zatiaľ čo sama útechu ponúka. Je to tajomný zázrak, akoby nepretržité Božie dielo: „Nebesia rozprávajú o sláve Boha a obloha hlása dielo jeho rúk. Deň dňu o tom podáva správu a noc noci to dáva na známosť“ (Ź 19, 2 – 3).

Slovo od Boha

Očakávaš, že aj ja ti niečo poviem, veď biskup má mať nejaké Božie slová.
Áno, Pán je blízko, Pán je s tebou. Nepotrebuješ, aby som ti to hovoril, hoci keď to hovorím ja, znie to trochu nudne. Nepotrebuješ, aby som ti to hovoril, pretože on je dôverníkom tvojich modlitieb, plných nárekov a vzdychov, vo dne i v noci. On je tvojím priateľom a keď myseľ kapituluje pred budúcnosťou a pred srdcervúcim tušením, že neuvidíš svoje deti dospievať, povzbudzuje ťa jeho prítomnosť skrze odovzdanú modlitbu.
Pán je s tebou. Vieš, že jeho prítomnosť nie je magická, aby vyriešila problémy nejakou formulkou. Podobá sa skôr jeho pozemskému životu. Ježiš naďalej prechádza popri domoch a životoch ľudí, aby ich vyniesol na svoj kríž na Kalváriu; padá a vstáva, plače a modlí sa, kričí a odpúšťa. Taká je Pánova prítomnosť, niekedy krušná, tajomná; a predsa istota, že si s ním, otvára tvoju bolesť a úzkosť spoločenstvu s ním, ktoré je útechou.
Akoby sa kríž stal ľahším, pretože si spojená s Kristovým krížom; akoby nevýslovná úzkosť – naplnená predtuchou, že musíš zomrieť –, stala sa vzývaním oveľa väčšej nádeje.
Slová, ktoré si roky opakovala bez povšimnutia, sa odhaľujú, prenikajú do mysle a tela, spôsobujú pohnutie a premenenie. Ako keď anjel povedal Márii: „Pán s tebou!“ a Mária sa nad týmito slovami zarazila. Tak aj ty, keď počuješ: „Zomrel… vstal z mŕtvych… vzkriesenie a život…“, zachvacuje ťa istá bázeň, chvenie, ako keď sa niekto približuje k poslednému úseku cesty a pred ním sa ukáže priepasť. Modlíš sa teraz s novou silou: „Zdravas Mária. Pros za nás. Teraz i v hodinu smrti našej“.

Rodina sa učí modliť

Pán je blízko, Pán s Vami.
Liturgický pozdrav sa chce stať domácim pozdravom. Choroba mladej matky navštívila dom, pričom vyvoláva strašné otázky. Viera je vystavená skúške. Skúška môže vyústiť do hlbokého zúfalstva, vzbury, ktorá nechce nič viac počuť. Avšak skúška môže tiež zhromaždiť celú rodinu, aby sa znovu naučila spoločne sa modliť.
Modlitba v rodine sa často vytráca kvôli nepochopiteľným a neprekonateľným prekážkam. Buď sme zabudli modlitebné formulky, alebo tam vládne ovzdušie, ktoré uzatvára modlitbu do čistých emócií či utajených úkonov, alebo čas rodinného života je rukojemníkom hostí prekážajúcich rodinnej modlitbe – ako sú televízia, nutnosť plniť rôzne povinnosti, nemožnosť zosúladiť si čas.
Zistil som však, že je ľahšie modliť sa v rodine, kde sú malé deti alebo niekto ťažko chorý. Teda rodina – zvlášť keď k tomu pri návšteve chorého vyzve kňaz alebo sám chorý – sa takmer samozrejme zhromaždí, pričom jednoduché slová modlitby sa stávajú spoločným vzlykom a nádejou.
Aj Štefan sa modlí a ktovie, možno modlitba trochu rozviaže uzol zmätku a vzbury, ktorá v ňom vládne. Aj Daniela sa modlí a zdá sa, že modlitba ju robí dospelejšou, viac ženou, akoby cítila volanie starať sa o iných. Aj tvoj manžel sa modlí a je to, akoby ste boli opäť snúbenci, keď ste boli do seba zaľúbení, keď láska sľubuje, že sa ničoho nebojí. Aj ty sa modlíš, mama, a viac ako svojimi bolesťami sa trápiš tým, ako by si mohla uľahčiť utrpenie tvojich blízkych.

Diskrétne klopanie solidarity na dvere tvojho domu
Nie je ľahké prijať, že sme chorí; chceme zakryť pravdu aj pred sebou samými a ukázať, že sme stále vo forme, dobre nalíčení, dobre oblečení a naznačiť, že každá zvedavosť je nepríjemná. Chceme akoby vzdialiť od nás pohľady susedov, ktorí si kladú otázku: „Ako to, že od istého času neodchádza v danú hodinu do kancelárie?“ Keď susedia nakoniec vytušia, čo sa deje, obchádzajú tvoj dom zahalený narážkami a neoverenými správami, no vzďaľujú sa so zle skrývanými rozpakmi.
Naopak, ty si s prekvapením zakúsila, že ak hľadáš, nájdeš, ak prosíš, dostaneš. Aj v tvojom dome existuje solidarita. Svieca pripravená vydať žiaru, keď sa zažne plameň. V tvojom dome býva pani, odborníčka na choroby, ktorá ťa prichádza navštíviť, keď si sama, a povzbudzuje ťa. Rozpráva o tom, koľko ľudí pozná, ktorí sa uzdravili práve z tvojej choroby. Býva tam tiež pani – tú máš ešte radšej – ktorá doma varí cestoviny a ktorá v nedeľu s opravdivou radosťou a nezištne napráva Danielinu neskúsenosť v kuchyni. Bývajú tam aj rovesníci tvojich detí, ktorí sa pri navonok bežných návštevách, stávajú tvojimi dôverníkmi. Premenlivé životné podmienky choroby a pokora prosiť o pomoc ukazujú, že celé mesto je pospájané reťazou dobrých vzťahov, ktoré dokážu vytvoriť skutočné bratstvo. Stretla si sa s lekármi a ošetrovateľmi, ktorí sa zaoberali tvojou chorobou, akoby to bol ich osobný prípad: mali radosť z každej nádeje, boli zarmútení pri každom zlom príznaku. Na klinike si stretla ochotných dobrovoľníkov, kňazov, ktorí poznajú tajomstvo útechy, spoločníkov bolesti, schopných byť ľudsky nablízku s neobyčajnou starostlivosťou.
Ani tebe nechýbalo patričné nepohodlie dlhého čakania, neistoty a byrokratického

zdržovania, nevľúdnych spôsobov. Všetky tieto veci, ktoré človeka obzvlášť rozčuľujú, keď je chorý a vo všetkom netrpezlivý. Musíš však tiež uznať tú veľkú starostlivosť a veľkú ochotu. Možno si mala mimoriadne šťastie. Keby vedeli, ako človeku v núdzi dobre padne, počuť diskrétne klopanie solidarity na dvere svojho domu!

Pamätám na teba
Mama, ako ti je?
Som rád, že som ťa navštívil. Aj ja som sa naučil mnoho vecí. Sú chvíle, keď by som chcel vstúpiť do domov ťažko chorých s mocou Pána a prikázať zlu, aby vyšlo von, aby viac netrápilo Božie deti.
Som si však vedomý, že Pánova moc daná apoštolom má svoju vlastnú cestu, bez hluku a zázrakov, vyznačuje sa jednoduchými znakmi súcitu, tvrdohlavosťou bezhraničnej dôvery voči Otcovi, nepremožiteľnou silou nádeje vo večný život.
Túto moc som dostal od Pána a sľubujem ti, že moja nemohúcnosť sa stáva modlitbou a požehnaním pre teba a tvojich blízkych, ako aj pre všetkých ťažko chorých.

2. Pre starú mamu Máriu
Žena predtým

Túto úvahu venujem Silvii a jej bratom.
Pri jednej návšteve farnosti ku mne podišli ako poslední; Silvia a jej matka – stará mama Mária, ako ju volajú. Je jasné, prečo chceli byť poslední – chceli sa dlhšie porozprávať. Potrebuje to Silvia, ktorá drží starú mamu Máriu za ruku, akoby bola dieťa. Stará mama Mária sa obzerá, usmieva sa, zaujíma sa o veci okolo, priblíži sa a chce ma pohladiť: Čo vidí jej pohľad? Čo chce povedať, keď sa jej pletú slová? Čo chce vyjadriť tým svojím odzbrojujúcim úsmevom?
Silvia mi rozpráva: „Moja matka bola výnimočná žena. Oddaná, pracovitá, inteligentná. Pred mnohými rokmi ovdovela, ale naďalej prežívala život s mimoriadnou energiou a múdrosťou. Nikdy nežiadala nič pre seba, všetko robila pre nás, deti. Neustále nás povzbudzovala v štúdiu, v práci, aby sme si založili rodinu. To ešte nehovorím o vnúčatách – bola zbožňovanou babičkou, stará mama Mária, vždy sa tešila, keď ich mala pri sebe, radila a zasväcovala do tajomstiev varenia a šitia. Chuderka stará mama, Mária, teraz ma ledva spoznáva!“.

Život sa zmenil
Život starej mamy Márie sa zmenil príliš rýchlo. Zjednodušene sa to dá nazvať, že stratila pamäť. Ukázali sa vážne príznaky: opakujúce sa otázky akoby bola niečím posadnutá; znenazdajky sa schytila a išla preč, ako niekto, kto zabudol, čo hľadá; prelistovala časopisy bez toho, aby prečítala slovo – práve ona, ktorá sa nadchýnala a zaujímala o všetko okolo! Trikrát si zabudla kľúče; prepočítavala peniaze, bez toho, aby si zapamätala, koľko ich bolo – práve ona, taká precízna! Život starej mamy Márie sa zmenil a tým sa zmenil aj život Silvie. „Nuž, kto jej mal pomôcť? Som jediná dcéra, bývam najbližšie. Stará mama práve mne

pomohla najviac, čo sa týka detí a zamestnania!“
Aké utrpenie! Silvia odchádza z domu s vedomím, že sa treba ponáhľať späť, s myšlienkou: „Len aby niečo nevyviedla“. Mnohé priateľstvá, mnohé záujmy museli ísť bokom. Aj život rodiny je poznačený napätím. Nie preto, žeby manžel a deti nechápali, veď všetci majú radi starú mamu Máriu. Trvá to dlho, a to všetkých unavuje: deti sú po čase nervóznejšie a odvrávajú, manžel sa stáva nevrlý: „Už to takto ďalej nejde, aj ty sa zničíš!“.
Počúvam, ako sa Silvia predo mnou otvára a viem si predstaviť jej ťažkú súčasnú situáciu: obavy o budúcnosť, jej bezmocnosť zoči-voči ťažkostiam, diskusie medzi súrodencami o možných riešeniach a starú mamu Máriu, ktorá blúdi po dome len s občasným záblesko m jasnej mysle a dlhými obdobiami zmätenosti.
„Skúsenosť nás učí, že keď sa rodina stretne s bolestnou skutočnosťou choroby, je podrobená ťažkej slúške. Musí zmeniť rytmus života a prijať na seba novú a ťažkú zodpovednosť. Mení sa kvalita vzťahov, predovšetkým v jej vnútri, ale aj navonok“ (Rodina sa stáva dušou sveta, 16).

Trápenie naplnené milosťou láskavosti
Mnohí a mnohé, tak ako Silvia, berú na plecia bremeno a nesú ho: nedomáhajú sa riešenia, neprotestujú. Sú len unavení.
Chcel by som poznať tajomstvo požehnania, ktoré prináša úľavu. Silvia a jej rodina sa starajú o starú mamu Máriu a robia to radi, aj keď nie bez námahy, pretože cítia povinnosť byť vďační. Hovoria, že ide o niečo viac, o určitý druh výmeny medzi dávať a mať, hovoria o neodvolateľnej úcte k životu osoby. „Život je potrebné milovať, ochraňovať a slúžiť mu počas celej jeho existencie, od počatia po prirodzenú smrť. Ochraňovať život človeka znamená prijať ho od začiatku až do konca, milovať ho aj vtedy, keď je nepohodlný a bolestný“ (Rodina sa stáva dušou sveta, 15).
Keď povzbudzujem rodinu, aby žila svoje poslanie stať sa dušou sveta, s mimoriadnym obdivom myslím na taký spôsob existencie rodiny, keď sa v každodennom preukazovaní lásky skutočne otvára pohostinnému prijatiu samého Boha. Čo vlastne znamená „duša sveta“? Duša je schopnosť osoby žiť vo vzťahu s Bohom a s inými. Rodina sa stane dušou sveta, keď sa bude deliť o nezištnú lásku, ktorá je znakom Božej prítomnosti. Silviina rodina – ako aj mnohé iné rodiny – je v tomto preukazovaní lásky ako svetlo, hviezda, ktorá ukazuje možnú cestu, správny smer a takto mnohých povzbudzuje na ceste.
Trochu úľavy – tak vítanej a potrebnej – prichádza pre Silviinu rodinu zo strany centier ošetrovateľskej starostlivosti, v ktorých sa vedecký pokrok mení na špecifickú pomoc pre chorých a na úľavu pre tých, ktorí ich služby potrebujú. Personál, ktorý tam pracuje, možno často obdivovať za jeho trpezlivosť, jemnosť, húževnatosť. Koľko energie vynaložia, aby odolávali príliš rýchlemu chradnutiu chorého. Táto práca nemá zjavné výsledky, zdanlivo nič neprodukuje. Kto žije zdravo, kto je mladý, len ťažko si uvedomí, aké frustrujúce môže byť venovať sa práci s ťažko chorými. Možno žiť aj bez toho, aby sme spoznali tento veľký zármutok a veľkú námahu; som však presvedčený, že je to veľké ochudobnenie. Ľudia, čo ignorujú trápenie ostatných, sami sa stávajú otupení, ohlúpnutí, ochudobnení o ľudskosť.
Silvia vozí starú mamu Máriu do denného centra aspoň na niekoľko hodín denne. Nie je vždy

ľahké dosiahnuť, aby na to stará mama Mária pristúpila – znervóznie, zatvára sa a uteká; snaha vychystať ju a presvedčiť často privádza Silviu do zúrivosti. No aspoň tých pár hodín! Pre toho, kto sa stará o iných, je dobré, aby mal čas aj na oddych a na vlastný život. Toto dobro potom blahodarne vplýva aj na chorého.

Útecha modlitby

Stará mama Mária, ktorá akoby zabudla na všetko, si z nejakého tajomného dôvodu pamätá slová modlitieb. Preto keď sa rodina zíde na modlitbu pri večeri, keď sa Silvia predmodlieva ruženec, alebo keď spolu prídu do kostola na omšu, stará mama Mária sa upokojí, ba zdá sa, že sa aspoň na chvíľu sústredí na modlitbu, zapája sa do modlenia perami a mysľou.
Často ma dojíma modlitba najbiednejších, niekedy nerozlúštiteľné slová chorých, žiarivý záblesk, ktorý občas osvetlí tmu neprítomnosti. Prijímam pozvanie, aby som sa zastavil v úžase pred tajomstvom: toľko málo vieme o Božom šťastí!
Zoči-voči ťažko chorým, ako v prípade starej mamy Márie, ako aj zoči-voči mnohým iným formám choroby, existuje riziko, že sa všetko sústredí na starostlivosť o zmiernenie choroby a liečenie zdravotného stavu: aby mali dobrú stravu, aby im nebolo zima, aby im nebolo zle, aby rana na nohe bola liečená správne. Aká hodnotná je táto starostlivosť! Som však zároveň presvedčený, že sa tu napĺňajú – aj v prípade starej mamy Márie – Ježišove slová: „Všetkých pritiahnem k sebe“ (Jn 12, 32).
Existuje útecha srdca a duše, ktorá prechádza skrytými a účinnými cestami modlitby a existuje spoločenstvo lásky v Bohu, ktoré presahuje každú ľudskú predstavu. Tajomná Božia radosť je príjemným potešením, v nej všetci nachádzame odpočinok, aj stará mama Mária spolu so Silviou a jej rodinou.

3. Učiť sa milovať od toho, kto nevie nemilovať

Jana a Róbert boli pred dvadsiatimi rokmi mladí manželia. Žili si pohodlne a blahobytne. Pred dvadsiatimi rokmi boli krásni, duchaplní, nádejní. Boli šťastní – láska, akademické tituly ako aj práca išli hladko. Dokonalý, závideniahodný pár. Aj prvé tehotenstvo prišlo rýchlo, ľahko, snáď až príliš. Potom sa narodil Henrich.

Zdôverenie sa

Jana mi napísala pre niekoľkými týždňami dojemný list, s ktorým sa chcem s vami podeliť. Píše:
„Henrich sa narodil v piatok napoludnie. Bez veľkého kriku, bez toho, aby som veľa trpela. Mal zavreté oči, jazyk mu ovísal. Pozrela som naňho a pomyslela som si: „Aký je maličký!“ Jeho stav sa však s ubiehajúcim časom nezlepšoval. Všetkým okolo nás to bolo jasné, Róbertovi a mne to stále nedochádzalo. Poslali nás za známym lekárom. Keď sme sa vrátili domov, uložila som Henricha do kolísky, pozrela som naňho a modlila som sa: „Pán Boh dáva, Pán Boh berie. Vezmi si ho hneď teraz! K čomu je jeho márny život?“ Nikdy som úplne nepochopila, ako dokázal Róbert normálne reagovať, ako sa mohol modliť, ako mohol nájsť silu na objatie, ktoré ma utešovalo. Som si istá, že aj on plakal, ale pre Henricha mal len úsmev a nežnosti.

Ja som sa však modlila takto: „Pane, vezmi si hneď tento márny život!“ Odvtedy neustále prosím o odpustenie za moju hroznú modlitbu, prednesenú vo chvíli beznádeje. Odpusť mi, Henrich, odpusť.
Róbert a ja sme sa naučili, že náš syn je ako ostatní, má však odlišné problémy. Keď Henrich prvýkrát povedal „mama“, plakali sme od radosti, hoci to povedal až ako trojročný. Keď nám neobratne a potácajúc sa išiel v ústrety, stáli sme s otvorenými ústami a boli sme na okamih šťastní, hoci Henrich vtedy mal viac ako štyri roky. Naučili sme sa byť trpezliví.
V tom čase, keď Henricha nechcel nikto prijať – ani škola, ani spoločnosť – Róbert a ja sme sa naučili byť pokorní, usmievaví, vďační za to, že niekto nám preukázal aspoň malú láskavosť. Naučili sme sa byť pokorní.
Keď si ľudia začnú všímať deti poznačené neprekonateľnými obmedzeniami – ako to bolo v prípade Henricha či mnohých iných – Róbert a ja sme začali bojovať stále nekončiaci boj, aby bol Henrich prijatý a aby sa odstránili mnohé bariéry, ktoré ešte viac sťažujú náš neľahký život. Naučili sme sa zápasiť.
Zatiaľ čo ostatní rodičia snívali o prvých miestach pre svoje deti v škole, kariére, spoločnosti, my sme sa uspokojili aj s malými pokrokmi u Henricha a s tým, že sa jeho stav nezhoršoval. A týmto spôsobom nás – Róberta i mňa – Henrich naučil, aby sme si pre svoje dieťa želali šťastie a nie bohatstvo a úspech.
Je vari márny takýto život?
Róbert a ja sme ako dospelí spoznali novú nežnosť, porozumenie, aké sme nikdy predtým nepoznali; všetci traja sme prežili poslednú nádhernú dovolenku na Elbe, najkrajšiu v celom našom živote. Potom prišla choroba a Róbertova smrť …
Keď som sa zúfalá vrátila z cintorína, našla som doma Henricha. Veľa nechápal, ale cítil, že sa stalo niečo strašné. A kvôli Henrichovi som začala znovu: najprv prežiť, potom hoci v menšej miere, žiť. Kvôli Henrichovi som začala znova pracovať, bojovať.
Henrich teraz tvorí celú moju spoločnosť. Ak mi niekto preukazuje nejakú nežnosť, ak ma ešte niekto objíma, ak si niekto spomenie, že nehu potrebuje človek v každom veku – za to vďačím Henrichovi. Ak dokážem urobiť niekoho šťastným, je to Henrich, môj dvadsaťročný syn, ktorý však zostal dieťaťom: jemu stačí tak málo, aby bol šťastný. Je vari jeho život márny?“ (Jana, Henrichova matka).

Nikto nie je sám

S vďačnosťou prijímam toto Janino svedectvo a chcem sa s ním – akoby to bol poklad – podeliť s vami všetkými, ktorí ste prijali syna či dcéru s ťažkým postihnutím, aby som sa aj ja mohol zapojiť do reťaze solidarity, ktorá spája rodiny s postihnutými deťmi.
Stretol som sa s matkami a otcami, ktorí prijali diagnózu svojho dieťaťa ako ranu, ktorá sa nikdy viac nevyliečila – prišlo zúfalstvo. Niekto si našiel nejakú neresť, aby zabudol; iného to zničilo a zatrpkol, takže jeho život sa stal pochmúrny, bez osláv, bez úsmevu, samá beznádej; niekto ušiel preč a už sa nevrátil, možno navždy prenasledovaný spomienkou na ten pohľad, na nežnosť dieťaťa.
Existujú však matky a otcovia, ktorí sa ako Jana a Róbert nechali pomaly pomaličky viesť svojím dieťaťom, ktoré samo nemôže chodiť, aby ich doviedlo ďaleko; naučili sa vyššej

múdrosti od dieťaťa, ktoré sa samo naučilo tak málo a tak pomaly. Boli vyvedení von zo svojej izolácie a nesmelosti komunikovať práve svojím synom, ktorý sám takmer nevedel komunikovať.
Trpezlivosť, pokora, sila, túžba po šťastí budujú vzťahy: nech sa žiadna rodina a nikto necíti opustený a uväznený v samote. Kresťanské spoločenstvá so svojou tradičnou tvorivosťou a oddanosťou, inštitúcie a združenia horlivých dobrovoľníkov a profesionalita mnohých pracovníkov prichádzajú mnohorakým spôsobom na pomoc tým, ktorí majú postihnuté dieťa. Pomoc neodstraňuje ťažkosti, ale robí ich znesiteľnejšími, nezbavuje obáv pokiaľ ide o prítomnosť a budúcnosť, ale uľahčuje úzkosť.
Sme pozvaní odpovedať na potreby tých najslabších, je to výzva, ktorá buduje vzťahy: nestačia inštitúcie zamerané na takúto pomoc, ale všetci musia rozšíriť svoje srdce a svoj život, aby sa zdieľali, boli vnímaví, ochotní, aby „asistenčné služby“ dostali konkrétnu podobu, napr. sused v dome, ktorému venujem jedno popoludnie; chlapec, ktorého pozvem na oslavu narodenín so svojimi vnúčatami, jeho rovesníkmi; priateľ, ktorému zatelefonujem, pretože v kalendári je pre neho významný dátum.

Zvláštne cesty šťastia
Súcit, hoci spontánny a dobre myslený, môže sa stať postojom, ktorý ponižuje. Rodí sa z naivnosti. Človeka prirodzene napadne, že si predstaví sám seba v inom tele, v iných dejinách a urobí záver: „Ak by som bol ako ten, kto nevie robiť to a ono, kto nevie ísť tam či onam, kto nikdy nezažije takú či onakú skúsenosť… bol by som nešťastný“.
Avšak šťastie chodí zvláštnymi cestami a stalo sa mi, že som našiel viac radosti tam, kde nešlo o takýto súcit. Dnes sa často zavádza nový pojem, ktorý si zasluhuje pozornosť, a je v ňom podľa mňa hlboká pravda. Zvykne sa hovoriť: „inak obdarovaný“. Naozaj, existujú dary, ktoré sa príliš prehliadajú. Bojím sa, že svet bude odsúdený na to byť nešťastným, ak ich nespozná. Našimi učiteľmi môžu byť práve muži a ženy, ktorí nedokážu sledovať rýchly rytmus produktivity a vrtké konvenčné vzťahy.
Umenie byť šťastný si vyžaduje schopnosť radovať sa z dobrých vzťahov, z malých úspechov, z komunikácie s niekým, kto je nablízku, a nie zo strojeného dobrého správania. Nie všetci zažívame rovnakú radosť, no mnohí ju asi nezažijú vôbec.
Ako istú cestu k dosiahnutiu šťastia odporúčam starať sa o šťastie iných. S touto skúsenosťou sa mi zverili všetci tí, ktorí venovali trochu času ľuďom, čo potrebovali pomoc: „Išiel som darovať, a namiesto toho som bol obdarovaný ja“.
Koľko veľa sa ešte musíme naučiť! „Je potrebné – zvlášť u mladých – napomáhať také výchovné metódy, ktoré sú jednak v protiklade ku kultúre, ktorá predkladá, že šťastný život spočíva v zdraví, vo fyzickom a psychickom blahobyte, no tiež ponúkajú kresťanskú a celostnú víziu ľudského života“ (Rodina sa stáva dušou sveta, 17).

Otázka prečo
Narodenie Henricha spôsobilo u jeho matky a otca mnoho otázok, snáď aj pocitov viny, ako aj chvíle vzbury a zmätku. Zvykli sme si pretlmočiť tento chaos myšlienok a pocitov do otázky, ktorá znie ako protest a zdá sa, že zostáva bez odpovede: „Prečo? Prečo práve nám?

Prečo nám toto Boh urobil?“ Je to modlitba? Je to rúhanie? Je to provokácia? Neviem. Istú odpoveď nepoznám. Možno už aj otázka, celkom spontánna, môže niečo osvetliť. Myslím si, že toto „prečo“ neprinesie žiadne vysvetlenie, ak chce nájsť reťaz príčin, alebo plánov či nejakých zámerov, ktoré sú zodpovedné za to, čo sa stalo. Skôr mi pomáha, ak ma táto otázka privádza k hľadaniu zmyslu a cieľa než k hľadaniu príčiny alebo vinníka: „S akým cieľom sa narodil Henrich? K čomu nás má priviesť?“
Zoči-voči našim „prečo“ zostáva Ježišovo slovo tajomné a zároveň osvetľujúce: „Majú sa na ňom zjaviť Božie skutky“, Božie znaky (Jn 9, 3). Zlo, nespravodlivosť a bolesť neprichádzajú od Boha. Ale znaky Boha, ktorý je láska, pretrvajú aj v ťažkých dňoch skúšky. Často zažiaria znenazdajky v rodine, ktorá má dôvody na to, aby bola skľúčená a nadávala, no namiesto toho prijíma cestu jednoduchosti srdca a sebadarovania. Tam, kde sa prejavujú tieto Božie znaky, rodina sa skutočne stáva dušou a svetlom sveta.
Možno si predstaviť, že odpoveď na otázku „prečo“, bude taká, akú našla Henrichova matka a uviedla vo svojom liste. Toto dieťa – tak ako každé iné – sa narodilo na to, aby bolo šťastné a aby urobilo šťastnými tých, ktorí ho milujú; toto dieťa, tak ako každé iné, pretože potrebuje takú veľkú pomoc, pomáha otcovi i matke a všetkým, ktorí sa oň starajú, aby sa sami stali schopnejšími pomáhať, dávať, porozumieť; skrátka – stať sa lepšími mužmi a ženami, budovať lepší ľudský život.
A to nie je bezvýznamné poslanie.

Záver
Zošli svojho Ducha Utešiteľa
Už nemám viac slov, ktoré by som ti mohol napísať. Ale moja hlboká solidarita, ktorú prežívam vo svojom vnútri a ktorú ti chcem dať pocítiť, nekončí. Slovami i bez slov som naďalej dojatý zoči-voči bolesti nevinných. Naďalej pociťujem hrôzu, ktorú vo mne vyvoláva sila choroby zakaždým, keď sa s ňou stretnem. Naliehavo túžim, aby ten, kto už mnoho trpel, zakúsil v skúške pokoj prímeria. Spontánne prednášam modlitbu, ktorá neustále vyviera zo srdca človeka a ktorá sa dvíha k tebe každý deň: „Prečo, Pane? Prečo sa ukrývaš? Prečo sa nachádzame ponorení do tejto formy bolesti a strachu, hoci by sme od teba očakávali jasný a dobrotivý pohľad?“
Už nemám viac slov, ktoré ti môžem povedať, ale stále ťa obdivujem a som ti vďačný za mnohé svedectvá dobra a nádeje; nekončí svetlo, ktoré mi prezradili tvoje oči a odvaha mnohých bratov a sestier; nekončí láska napĺňajúca mnohé rodiny a prekypujúca z nich v skúške a trápení. Áno, je mnoho utrpenia, ale zem je plná Božej lásky, ktorá je uprostred nás!
Nuž teda moja modlitba za teba, rodina, ktorá trpíš a si v skúške, nekončí, ale pokračuje. A keď prikladám svoje srdce k tvojmu, počujem, ako zo mňa vychádza prastaré slovo žalmu: „Veď ty hľadíš na útrapy a žiaľ a berieš ich do svojich rúk“ (Ź 9, 35).

Pane, koľké rodiny
prežívajú každý deň od samého rána
ako boj a súženie,

pretože bolesť vstúpila od ich domu;
a koľké prežívajú tento zápas v samote a tichu;
a koľké možno vzývajú tvoje meno
takmer bez nádeje, že im dáš odpoveď.

A predsa ty, Pane, si nezatvoril oči,
nestíšil si svoj hlas.
Nestiahol si svoje ruky a neskryl si si tvár!
Veď ty, Pane, hľadíš na útrapy a žiaľ mnohých
a skláňaš sa nad bolesťou všetkých.
Nevzďaľuj sa, Pane,
a daj nám dôkaz, tichý, no istý,
v láske, ktorá rastie,
a v pokojnej nádeji, ktorá nehasne
v živote mnohých rodín.

Prosím ťa, zošli nám svojho Ducha Utešiteľa,
aby vstúpil do našich domovov.
Nech je Duch Utešiteľ tvojím lahodným hlasom,
ktorý nám dá pocítiť tvoju sladkú blízkosť;
nech je k nám tvoj pohľad milostivý
a nech zničí tmu nášho strachu;
Nech je tvoja ruka silná,
aby sme v nej mohli odpočívať,
chránení pred našimi súženiami.

Zošli nám svojho Svätého Ducha Utešiteľa,
aby naďalej konal v našich rodinách
zázraky súcitu a uzdravenia,
ktoré robil Ježiš
svojimi slzami, svojimi modlitbami
a svojimi mocnými činmi.

Ty hľadíš na útrapy a žiaľ,
ktoré sú skryté pred našimi očami;
Zošli svojho Ducha Utešiteľa
do všetkých domovov a do všetkých sŕdc v skúške,
aby sa nik necítil
opustený a zabudnutý.
A svetlo tvojej tváre
nech je pre nás požehnaním
a silou pre naše kroky.

Amen.

Miláno, 1. februára 2009.

Dionigi kardinál Tettamanzi
Milánsky arcibiskup